

Соколёнок

2/2021

МАРТ – АПРЕЛЬ

Лачын

ДАГЪЫСТАН РЕСПУБЛИКАЙН КЪОНИ ВУЗЕЕ СА ЙАИХХЪЕ КЪЕККАН УШАХАРШЫН ЖУРНАЛ

Дагъыстанна Автоном Совет Сосиалист Республика кърмушувхайн 100-ъэсын сен быкырхъа

Дагъыстанна Автоном Совет Сосиалист Республика Урусатни Совет Федератив Сосиалист РеспубликАйни таРкибее 1921-1991-ъэсди сенбышее вухъа. Манчына марказ МаГъаГкъала шагъар вобна.

ТаРкибее 10 магъалнана Дагъыстанна Автономия 1920-ъэсди сенни ноябри 13-чил Джалал Коркмасовни садрийвалика сана адкЫнни, Вахт дена хъотІулни Гыргыни Дагъыстанни Советбышди иджласее эълан гъавъу воб. Маа къабыл гъавъуна къарар 1920-ъэсди сенни январни 21-чил къуввеехъа илхъевчІу. 1921-ъэсди сенни 1-7 декабрыл` адкЫнни, Гыргыни Дагъыстанни Советбышди иджласее Дагъыстанна цІепбийна Конститусие къабылувхъа.

1922-ъэсди сенни февральни 16 Дагъыстанни Автоном Совет Сосиалист РеспубликАйн, 28 йыгъни арее 50 км хылийна, хъян гъелена кІанал цыцІавъуйхъа гора, АІмаКин ЧІаІраІн Байдах аляатІу.

1931-ъэсди сенни сентябри 6-чил Дагъыстан АССР Шимални Кавказни мамлекатеехъа оочІе.

1936-ъэсди сенни 5 декабрыл` къабыл гъавъуйни конститусиейс сикІы,

республикА Шимални Кавказни мамлекатееенче хъугъоочІена ва манчыни дуете джуваббышын джигабыд бадалехъенбы. ЦІетда манчыкІле Автоном Дагъыстанна Совет Сосиалист РеспубликАваний эйгъе, гъаІше манчын ду Дагъыстанна Автоном Совет Сосиалист РеспубликА хъыхъа.

1937-ъэсди сенни июни 12-чил Дагъыстанна къоІбъэсда Конститусие къабылувхъа.

1965-ъэсди сен республикАйс Ленинин Орден гъуву; 1970-ъэсди сен мана Октябрь Инкылабни Орденис лайкъба къавджу.

1991-ъэсди сенни майни 13-чылыхъайни Дагъыстан АССР -ни халкъни депутатааршыни иджласее Дагъыстаный ду «Дагъыстанна Совет Сосиалист РеспубликА – Дагъыстанна РеспубликАва» бадалаъан ва мана УСФСР-ни таРкибеена республикА эълан гъааъа.

1992-гъэди сенни июлни 30-ил Дагъыстанни Аали Советни къараарыка сана Дагъыстанын ду Дагъыстан РеспубликIава аляатIа.

1993-гъэди сенни декабрни 25-чиле Урусатни Федерасиейна тезе Конститусие къуввеехъа аIлхъааI ва маа Дагъыстанын ду гъар джигее Дагъыстанна РеспубликIава айкIан.

2021-гъэын сен Дагъыстаннее Дагъыстан АССР тешкил вухъайн 100-гъэсын сен эълан гъаъы вод. Манчыхъа горад, республикIее гъам маданийятни суракен тадбирбы, гъам идманын ярышбы, выставкIабы, фестивалбы ва форумбы илгъечIуй назарее аххъы вод.

АIизин ушахаар, аIизин Дагъыстанын миллет, шы йишди «Лачын» журнални коллективни дююле вушун гыргынбы гъини гыранни байрамыка сана йикIеенче таIбрик гъааъанбы. Шос джанана сагъваала ва Дагъыстанни югни геледжагъни мее чалышмышеебхъес маIгъкамын инам са сабыр аIрзу гъаъа.

Тезе сенийн цетдийн нугбар

2020-гэсын сен дагъамда инсанааршылхъа хъады. Анджах ойкIанни инсанааршыни мега тафавут дешин. Эн сюжетыкан асарбы шааираарше, язычеерше заманайни дагъамни вахтал> ойкIан. ОIт>мишхъайни сен цIаIхбышди аIдаIбийятее тезе хаIне хъибхъы. Дагъыстанни язычеершини Союзни цIаIхбышди аIдаIбийятни сексийни мыIслаIгъаIтыка сана Дагъыстанни китаббы къеккани чапханее Ханпери Назировайн «Цетдийн нугбар» донан китаб хъигъечIу. Ман ушахааршыс къадсырыйн китаб водун. Китабеехъа Х.Назировайна 27 гъыIкаейий 8 хабар гибхъы воб. Мани асарбышыхъад гъар джура, сана-санчык икдякаран сюжетбы водунбы. Манчыни аIрее гъам гъаIйванааршыни, табиyyатни ва гъыIхъийаллани дюн`йейни гъаIкIеедын, гъамыд ушахаар тербиейка вухъес хъоотIалан, манбы заIгъмаIт гъааъас, югун аIмаIлбы ва ишбы къаджес гъавасеехъа хъавалагъан гъыIкаебийий хабарбы водунбы. Манкъвее джен асарбы аIдаIбийятни мизени къайдайл> одкIун вод. Сюжет, композиция, миз>, аIдаIбийятын приeмбы, лышанбы гыргыда баIдий аIдаIбийятни теляббышка сана уйгъунда хъооI водунбы. Китабни языйн, кагъызен, чини шикыл>быше ман гъалад уфтан хъаъа.

Талантыкана цIаIхбышда прозаик Назирова Ханпери Таджеддинна йиш Закалата районни цIаIхбы ешемишоохъени Сувагыл>ни хивее маъаIллимни хизанее едике йихъа. Сувагыл>ын

мактаб таамагийле хыйгъа, Ханперее ГаИнджайни шагъарее педагожи техникIумее хъаИдхъыI. Манчын диплом аляатIуйле хыйгъа, хъары Сувагыл'ни мактабее дагъайдни синифышее маIгъаIллима ишлемишеехье гиргъыл».

2003-гъэсди сен Ханпери Назирова Дагъыстанни марказеешъа – МаIгъаIчкъалеехъа кочмишийхъа. ГъаIшде мана джени хизаныка сана МаIгъачкъала шагъарее ешемишеехье ва «РОСЭЛ» компаниее ишлемишеехье ворна.

Ханперийн аIдаIбиятылхъан аIшкъ Дагъыстанеехъа хъарыйле хыйгъа ачмышхъа. Мана ушахааршыни прозайка сана маIшгъулеехье гиргъыл». Манкъуни асарбышын гагъраманар, ушахаар

вобунбы. Ханперийн гыIкаебы, хабарбы, меххварэкIда-экIда «Нур» кIазетее, «Лачын» журналее чапыке къекка водунбы. МаIнкъун сабара хабарбы урусни мизел МаскIва шагъарее къайкыйни «Урусатни халкъбышын аIдаIбийят» антологиеехъа гядкIу вод.

«Цетдийн нугбар» Ханперийн чапыке къайкыйн сифтийн китаб водун. «Нур» кIазетниредакциян, цIаIхбышди язычеершини сексийн, аIдаIбийятни гъаваскараарше йишда джегыл» прозаик одкIунни китабыка таIбрикеешъана. Аллагъее джес, джени хизаныс шадна ыIмыр гъевлена. Хыляхъа алябIына къалам цIаIхни джаIмаIгъаIтни хайиреехъа ишлемишааъана. Шы маIнкъун тезе китаббы гозет`ягъас. Ханпери, вас ачухна аIдаIбиятеехъана йаIхъ ва угъурбы!

Цетдийн нугбар

Ед`, балийна юв алившу, хаахъа хъайееле. Мана йиджее ушахааршыни дек`кисхъа хъуву, эйгъен: «Гъайна юв зас геоб югна балива гъуву воб. Гъуура оозе, илякаас наIбхуIнайи хъигъевчIес».

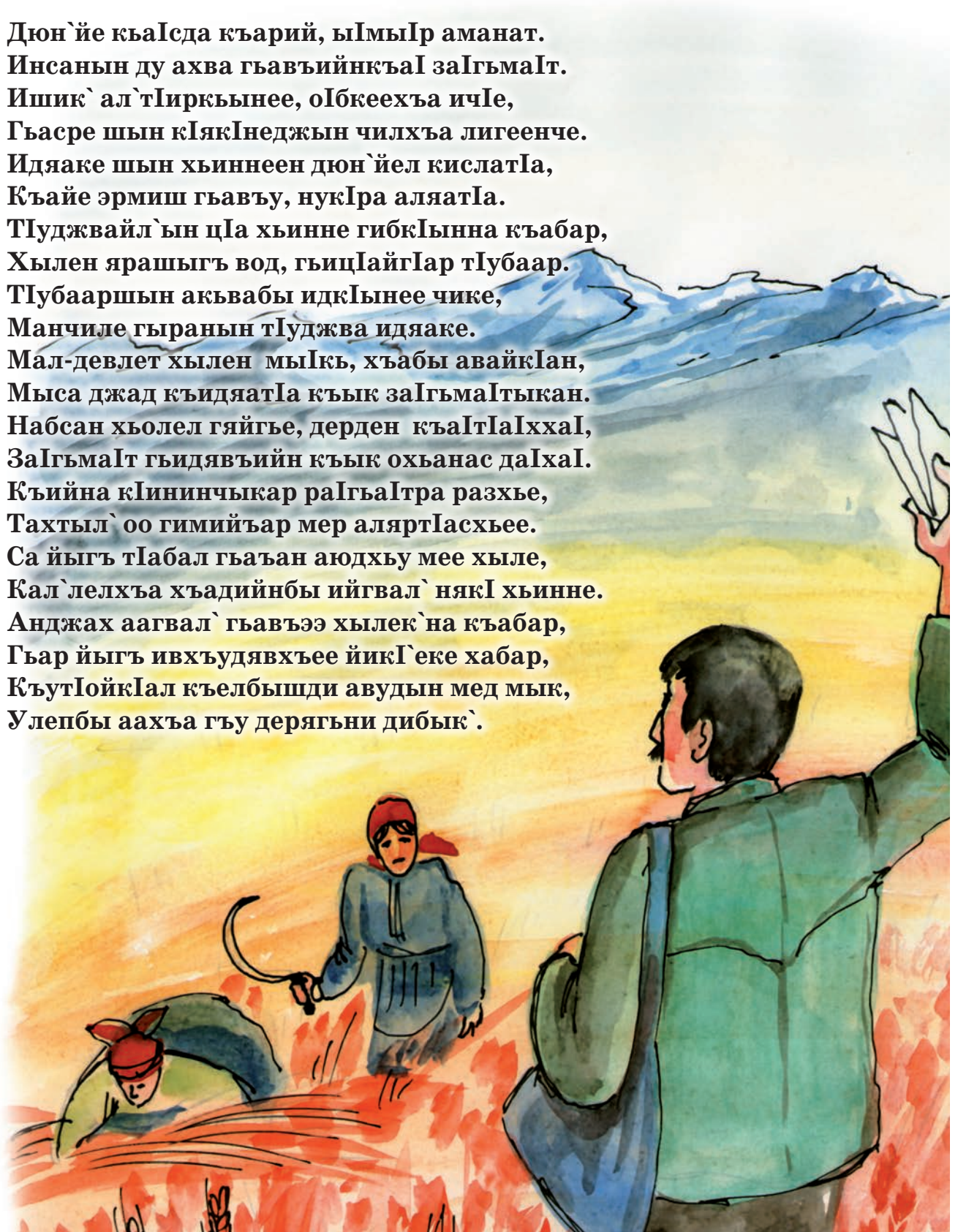
Дек`кее аркIын мана сотIкIени къома оозана. Хъян гъеле, къуллух гъааъа, юв явашба-явашба, къол-бытах авгъу, хаIб хъоохье. Гъар сен манчил бали ихъес гозет гъаъа, анджах юв гъала кIыл`бава чин бар гъооле деш. Ахыр са сен балийс тIетI`ачмышехье. ТIетI`кIечу, бытагъбышыл`са-къоIбле дене балийна къоодже. Гыргынкъулед геед ед`ее джени ювел`наIдхуIн бали алядий гозет гъаъа ыхъа.

Йыгъбышди са йыгъыл`ед`ювейхъа илеекана, ва къеджен ки, мани ювел са джаб дене балийна авху дешуб. Мана хъаIлыка хаахъа хъары, эйгъен: «Шаваана балийн денебы хъоду. Гъихъарас мее нягъа йиджбы гъидясыр. Зас ацIахъесний ыккан ман нени рангал`ын балийи, манчын сорт ацIахъесний зы манн денебы гъассыр».

Маниса ушахааршыхъа сес ээхье деш, йыIкънек`ни ичийее оIгеехъа хъары эйгъен: «ЗакIле ацIан манчын сорт. Манчыл`са сура чаIраIн, са сура зыргын бали вод аIлааI».

Загьмайт

Дюн`йе кьаІсда кьарий, ыІмыІр аманат.
Инсанын ду ахва гьавъийнкьаІ загьмайт.
Ишик` ал`тІиркьынее, оІбкеехъа ичІе,
Гьасре шын кІякІнеджын чилхъа лигеенче.
Идяке шын хьиннеен дюн`йел кислотІа,
Къайе эрмиш гьавъу, нукІра алятІа.
ТІуджвайл`ын цІа хьинне гибкІынна къабар,
Хылен ярашыгъ вод, гьицІайГар тІубаар.
ТІубааршын акьвабы идкІынее чике,
Манчиле гыранын тІуджва идяке.
Мал-девлет хылен мыІкъ, хъабы авайкІан,
Мыса джад кьидяатІа кьык загьмайтыкан.
Набсан хьолел гьйгье, дерден кьалтІаІххаІ,
Загьмайт гьидявъийн кьык охьанас даІхаІ.
Къыйна кІининчыкар раІгьаІтра разхье,
Тахтыл` оо гимийъар мер аляртІасхье.
Са йыгъ тІабал гьаъан аюдхьу мее хыле,
Кал`лелхъа хъадийнбы ийгвал` някІ хьинне.
Анджах аагвал` гьавъээ хылек`на къабар,
Гьар йыгъ ивхъудявхъее йикІеке хабар,
КъутІойкІал кьелбышди авудын мед мык,
Улепбы аахъа гьу дерягъни дибык`.

И

А

Г

С

Инсан заГьмаГька гынейлхъа гыйхъар.
ХъоГхыйн, гьарамын кар къомахъа хыйхъар.
Напсан гІал` аахыйнкъаІ аккайн тагъ хьинне,
Са йыгъ улеенче хъооІ къапІын нагъ хьинне.
Ыл`мааъа йикГел оо набсана къала,
Достааршеб йидж къавджее йыкъ сакІал гъаъа.
Нимее хъорхеейыр вудж напсана инсан,
Охъанас аІхаІ къык мед са вухънехъан.
Гъеххан кар саъанкъвее мерункъус саъа,
Джус меен лезимхъайн кар, джуле идяхва.
Гъунад вас ыкканан маІхуІд сеъэ ки,
РыГьын хайбышеехъа гъаІдхеджын чеки.
Нена джар саъана эхрес деш ахвас,
Нейид харджаъанкъаІ гымеле дамас.
Къел-хыл` къимекка гъу къатдитхъынва йыгъ,
ХаІм абІын, къыйхъа меб хъигъевчІес верыгъ.
АцІахъе, шавунайи ачмишувхъа хыл`,
Тахт гывааджесди мее битІал гъаъа пыл.

Айша Гьамзаева:

«Ушахааршыкыле гьорбыйи кьоллеакьваваала гьавзий ацлахьен»

Ушахаар йишын геледжагъ вод. Ушагъын таале чӀакӀынбы манкӀус акӀелика, раӀгыӀмыка ва сабрека сана янашмышеобхъайке геед асылыда вод. Гъин чӀакӀынбыб геелесди вахтал`джос тербие гьелен маӀгаӀллимаар воохье, чунки авудни ешбышее ушахаарше джона геелесда вахт багъчейни тербиечершыка сана алгъаагъа. Гъайни делесвал`бышее шы Тезе Урада хивыни «Халневур» донани ушахааршыни багъчее вухъа. Мани багъчее йишда йыхъбышда ичий – Айша Гьамзаева ишлемишеехье вор.

Гьамзаева Айша Валегъна йиш, Дагъыстанын Девлет Педагожи Университет таам гъаьйле хъийгъа, Тезе Урадаини багъчее тербийечий ишлемишеехье гиргъыл. Тезе Урадаин джаӀмаӀгаӀт Шамильни районеенче

кочмышхъайн вод. Мана аварааршына хив воб. Айшее мани хивни мактабее хъадхъыӀва, манкӀуссе темизба аварааршына миз ваӀхаӀна. Манчед гъаӀшде Айшейс ушахааршыка сана са миз тӀабал гъаагъас, манбы кӀанмышаагъас кумаг гъаан. Чунки авудни ешбышее, багъчеехъа тезеба хъабыйни ушахааршыссе гъала урусна миз ваӀхаӀ деш воохье. Шы Айшейка сана хъызаахы, манкӀуке джени ишни гъакӀее гаф гъавзий хаагъиш гъаьы. Шы йишда гаф авуб гьоолена:

– Айше, гъу нягъа багъчейни тербийечийна пеше вас сечмиш гъавъу?

– 2018-гъесди сен зы ДДПУ таам гъаьы. Манчыле хъийгъа зы ушахааршыни багъчее тербийечий ишлемишеехье гиргъыл, чунки зас хуруни ушахааршыка сана ишлемишийхъай хошда вод.

– Манбы йишди ушах вахтбышыл` вухъайни ушахааршыле гееб гъихъа абкынийнбы воб. Манбыше телефонбы ишлемишаъа, манбышыссе компьютере ишлемишеебхъес ваахаанбы.

– Йыгъни ишил вухъайни марахнани са гъаадисейке зас гаф гъееъэ.

– Са йыгъыл` йизди группни са гадее зас тлет`бы ады. Зы манбы ваазеехъа гиххы. Хъийгъа мана гаде хуликанийваала гъааъа ва

– Гъу сечмишавъуйни пешейле разийране вор?

– Разийра вор. Зы гъала ушахийвалике джад хуруни ушахааршыка сана ишлемишийхъай арзу гъаъы.

– Йыгъын ишил`ын цлетдийн йыгъ нахуидна илгъечу?

– Ман йыгъ зас энке геед йикг`ел аханыхъа. Залхъа мани йыгъыл` ушахааршына са десте сабы, ва манбышык`ле зы джона ед` хъинне къайджы.

– Йыгъни ишее энке марахнан кар гъуджоона?

– Хуруни ушахааршыс энке геед джос хабарбы гъаыйыккийкан. Манбыше г`албы аахъы, нафасбы садчу хабарыл` кыра илийхъе. Йизди пешеедын энке марахыкан кар гъвасыка ва инамыка сана зал` кыра илийхъен ушахаар къавджий вод.

– Йыгъни ишее вахъа дагъамийваалабы водунбыне?

– Зы авар миллетни ушахааршыка сана ишлемишеехъе, зыме йыхъбышда ичий вор. Анджах зассе аварбышда миз геаб юмба ваацава, йизди ишее дагъамийваалабы дешынбы.

– Вак`ле гъаишдийн хурун ушахаар нахуибий къоодже?

мебын ушахаар къооса гиргъыл`. Манчыхъа горар, зы манкъука алдархъунна. Мана зале инджимишхъана ва мана зал`е «Йизын тлет`бы хъале джад»ва увгъу э`кра йизди устолус делес хъехъе, ваазеедын тлет`бы аляатчу маниса утагъеехъа айк`ан.

– Йыгъни ишын йыгъын ва ушахааршын талантбы авгъалягъас кумаг гъанне?

– Кумаг гъаан. Тербиечийна иш кар а`хийбы авгъалягъана воб. Шы

кІансертбышыс ушахааршыка сана са джигее гъаззироохье. Манбышыс гъоокІий, мыкІаар гъаьий хад хъаъа. Джос тюлибыд шы джад ийхъва. Шы ушахааршыни кумагыка сана кІазетид къеккан. Йизда иш маІхуІна воб ки, мааъар инсан гъакке гъихъа айкІан, маа манкъун талантбы акъвалхъа хъыІгъааІ.

– Багъчейни ушахааршыни аІрее вас йикІес лап делесын ушахаар вобумбыне?

– Ушахаар геед экІда кар хъетанбы воб. Агар зы санкъулхъа геоб фыкыр гъувее, мансабы зале инджимишеебхъе-сынбы. Манчыхъа горар, зы чалышмы-шеехъена ки, гыргыни ушахааршыхъа са улека илеекас.

– Йыгъна иш йишди оІлкайни мее нимее лезимба вухъайни гъакІее гъуджоо эгъес аІхайи?

– Ушахааршыни аІхлакыс ва тербийс шы – тербиечеерше кІеджар гийхъе. Шы манбышыс мерункъулхъа кІыра гъувий, чІакІынбышыс гъуІрмаІт гъавъий, нени джигее джо наІхуІб вуккий ва медын джос лезимын карбы хад хъаъа.

– Тербиечеершын йыгъ наІхуІдна шу байрам гъаъа?

– Шы мани байрамыс ушахааршын кІансерт тешкил гъаъа. Манбыше маІгъаІллімааршыс одкІунийн шербы хъаІдаІххъаІ, джони уфтанни мыкІааршыка сана маІгъаІллімаар ва абыйн ваалидейнаар шадааъа. КІансертите хъийгъа шы чейна устол ачмышааъа.

– Геледжагъыл` джос йыгъна пеше сечмиш гъааъас вуккананбышыкІле вас гъуджоо эгъес ыкканий?

– Хуруни ушахааршыка сана виджданыка ва маІсзулийятыка сана иш-лемишеебхъес вуккан. Ушахаар хурун верыгъбы хъинне воб, манбышди заІгъыІфни ишгъен шас къуІмааІла ва югваала абайле, манбышыкІле гъорбыйи къоІллеакъваваала гъавъий аІахъен.

– Геоб марахыкани, уфтанни гафни мее геер ээхвана.

– Сагъра йихъена. Васыд гыргын югун аІрзу гъаъа.

Гаф урусни мизейле йыхъ-сумылхъа саакІал гъавъуна – В. Гъамзаев

Низалий Гаинджаивий

Хаан софийнай гьаджийна дастан

Са йыгъ Аллагъна валий КаагъбаI къавджесва ыIххъаI,
Саъа вуджее гыргын кар – лезимхьесынмеен йаIххъаI.
Сафареехъа хъыIгъааI мее, гъаззирхъа йишда гьаджий,
Са кисеедын къизилбы джукIле гьеххада къаджы.
Увгъу: «Къизил гываджес садджу софийссе аIхаIс,
Дюн`йейке хыл` цыцIавъу, джуле хъодкийн дешын кас.
Йизди йикI`ен эйгъен ки, джухъа вобна маIргъаIмаIт,
Деш хаф гъаъас къизил`ыс, гываджесын аманат».
АркIын хъортIулна софий, йикI`ен сирр гъуву масса,
АлябIы сандукъеенче, джусхъа хъувуна киса.
Увгъу: «Пылына киса гъу маIгъкамба гываадже,
ЙыкIаIлхъа сакIы меега, закIле чин хайыр къедже».
Гьаджий йаIххъыIлхъа гирхъу, заIвварааршыл` аликкы,
Джанеехъа джига хъавъу, софее къизилбы хъыккы.
Къизилни шоIглаIбыше, джибее дешданкъаI кIапIикI,
Хъулед сенний вод софийн аIфсунламыш гъаъы йикI`.
ЙикI`еенче шадхъа увгъу: «Къулайлхъа гядкIу ишбы,
УчIобкIунний йизда бахт, къийна хъодку накъышбы.
Къизил`хардж гъаъас ыккан, ман вод зас къахувуйн нур,
НаIхуIб де айбхъы хазна, Аллагъыс зы ыкканур!»
Софее витIел цыцIаъы, ачмышавъуна киса,
Гъар хаIмде кIане «джейран», хылеъаб вухъа каса.
Пылбы вухънел уIлөкъаI, маIхуIд алгъавгъу эхъа,
ГъоокIа, илийхаIнбышди сесбышее тавул` хъыхъа.
Къизилни ялавулхъа мысайи джун хыл` гьидхъыр,
Миджаагеершын кIаарын чIаIр гарданаъад алидкIыр.
Йыгъ-йыгъыле бейкара ишбы къедже дервишее,
Джуна гыIрмаIт къаъабчий гъавъу джус вуджее пеше.
Хылелхъа аюдхъийн гын ов дамгъад чикана одхъун,
Базир авху къыш дена, хаа ишыгъыд деш гөдхъун.¹
Мысайи йишда гьаджий КааIгъбеенче сакIы хъары,
Са къатIна хаа гидийъыр, мана софийсхъа ары.
Эйгъе: «Нурааний инсан, хъале няхъа шен цIабы?»
Заагидее эйгъе: «Гъуджоо?!...» Гьаджее эйгъе: «Къизилбы!»
«Инсаф гъеъэ, йизди хаан кIөдгъур хъооI вод папалокI,
Харабайке шавуссе аIхаI аляатIас налокI?
Авху къаIраIбна киса, джаа дешын зарбышын сес,

1) ЙаIгни манкъвее гыргын пыл халджыгъийн. Шенке гъайванар илмеккаджын-
ва, манчыс дамгъабыний ыIхийхаI. Софее гъайван маIхуIб обхъун ки, гъаIтта чин
дамгъа ыIхийн къекван тикад аху деш.

Сайыд йизын къаІраІн джан, гьуджоона зы вас хъелес?
 Джанаварни оІгееъад ахвайее, эгъе, бакІий,
 ЫІгътибар няъа гъаъы индусыхъа кар, йыхъий?
 РуІкни къизилни оІгее илѳйзарее аІджыІз джан?
 Гъамаа джад йыІкъ гъадкъурийн, илхъечІу мее чин тІуфан.²
 АазырнаІххъее шадхъана, хардж гъаъанкъаІ девхъа дерд,
 ГъаІшде аазыр агъыка клеюрхъу, гъооххъа воб медед ».

Увгъу: «Зы багъыш гъеъэ, маІхуІдме белке язы,
 Зыва са каафирний вор, мусурманий ыхъа зы.
 Дюн`йейхъаб нукъсан вобна, чихъа деш са тІетІ-тІеле,
 Анджах йыгъни дюн`йейсме са зы хаджалат гъеле ».

Иляагъийке сес хъады: «ГъаІджий, аххъе гъу иман,
 Багъыш гъеъэ гъу дервиш, къеджен, ыхъавур пешман».

Ман сес къайхъы, гъаІджийни джанеехъа ишыгъ эка,
 ГъыІсаб гъаъа, къизилбы гъуву Аллагъни йаІххъаІ.

2) РуІкнийн къизил – энке темизни къизлен монетабы. Ман къизил Дейлемна (Иран) паччагъ РуІкн-аІд-Динни дуока сана сиккеехъа аляатІу.

ГьаІджее джус йикГбы гьуву: «АцІан, хьидхьыр вод зиян,
 Дервишыхъа вуччуд деш, гьиделе ки, кьаІраІн джан?
 Джухъа дешда не хьытІа, не кьайшес очнан хавуд,
 Аллагъни раГгыІмылхъа авху джуна са умуд.
 Варры деш гьина софий, вудж вор джулхъана кьалим,
 МанкъукІле са «деш» ацІа, авху джус «аІлиф»ий «мим».³
 ГьаІджее эйгье: «Ыкканхъее, зы вака писра дехье.
 Анджах гьаьийн гьаракат мыса джад юг хьидехье.
 Гьу закІле эгье суІваІ: «Заке ихъес деш дервиш».
 Мерункъуни кисееъаб сайыб бах, вухъес деш иш.
 ТаІмаІгын гудж гьавъийле, гьин инсанаар пис хьоохье,
 Са худана торпагъыб ыГгытибар гьааъас дёохье.
 Дин – кьизил вод, гьымайсар гьу йидж шейтІанни хыле,
 Богдыханын браслет сакбанысхъа хьимеле.⁴
 Агар дин масса гьувее, са кІапкІел илдякка джан,
 Касибааршыни джаргее энке кьома гьу айкІан.
 Дюн`йе – напс, таІмаІгын хав , писди вардешил гьагъа,
 Гьу динна этяк авхъе, гьаІкьни йаІххъыІлхъа саъа.
 Феляк бысее ихъеейыд, хьетІа деш йидж касибык` ,
 Катхудаа, варрыбышын чин хылеенче кьешще кьык.
 ЙаІххъыІл`ын гьыргын карван чини хылек` вод авуд,
 Касиб ыхъай, ацІахъе, катхудаале югда вод.
 ЫГгыийкыр зы геед джига, закІле са ман ацІахъа,
 Июттуке тІотІааршыни вукІлелхъа хьооІ воб баляа.⁵
 Ширын чуру кьапІыда. Гьу эгьесын: «Бес няъа?» –
 Са йыгъыл` хьикІвийнкъаІ йидж, ит-кьурт симетІаджынва.
 Шамыб хааІхъаІ цІыцІавхъа, хьийгъа авхъа гивийъар,
 Ваз хьинне бадир гьеле, чикад гийгъал чин ыкІар.
 Куляк хъады гьамбаше нукънека оІджел ээхье,
 Нукънехъа гьелен дешва, озур мед явашехье.
 Эгье, тохеодахъейе хь`янбышее ээхьен шитІ`яр,
 Агар балугъааршыхъа дехъее кьекІван кІапІикІар?
 Мехъе кьизилена есир, йыгъна фыкыр моохье чил,
 Нийятыка куб гьавъээ, хьоб сана вухъес батІил.⁶
 Напсаке темиз дехъее, югун гозет` маъа вас,
 Низамийк` акар хьихъе, гьыргын гьуву вод дамас.

3) ЙаІгъни манкъухъа гьаІджийсхъа хьелесын вуччуд аху деш.

4) Богдыхан – шенке Чинна император. Бейтна маІгнаа: Кьизил хьиннеен дин шейтІанни хылехъа хьимеле, ва паччагъаршынын браслет, хуваабышхъа илякканкъуни хыле, халтайлхъа сакІал маъа.

5) Иют июттудава, чише йидж тІапІанбышеенче хьоІхъаІ.

6) ЙаІгъни куб гьааъанкъаІ, гьу Аллагъий идаагар деш фыкырее авхъаахъа. Йыгъни фыкырее садджу вар-девлет хаІд хъаьий ээхье. МаІхуІб гьавъийни кубын йыгъна са йыгъ гьавъуна хьоб сана куб батІил гьааъа, мана гьечилхъа савкІалааъа.

Къазынджер

Дагъыстанни хивааршыни санчее Алийий Валий добынан къоӀyre достаар вухъа. Са элейс Алее эйгъен:

– Валий, за касибийвалиле бизаархъана. Хайбы къаӀраӀд: захъа не палас, не адатый габа воб. Ушахаар мыссыба ивийкар, засыб ваӀш грамм йикӀел хъабы. Хъунашщеейиб йизди бейкарал’ына гъамбаше г’уӀх гъааъа. Заке гъинаӀхуӀр гуд’мишхъес ахаӀс деш. Зы къазынджыс алгъааӀс. Агар вахъад гъавас водхъее, дора заква.

– Алий, гъу гъаӀкӀера вор. Йишди хизанеейиб гъаӀмаӀбхуӀбна вазийят вобна. Хивее шас шаваа джаб иш теклиф гъааъас деш, няъас увгъее, гыргынкъукӀле шы, пӀияныскер хъинне, вааӀда вобунбы. Зы вака сана ыӀххъаӀсда.

– Лап югда. ГъамбазнанкъаӀ, дагъамийваала ваӀлоохъена деш, Алий шадехъена. Дора гъаззирийваала къавджес ва кыйхъа джаб хивеенче аттамыш вухъес. Манчыс йишин заӀийфабыб разийба вухъес.

Хъийгъийни йыгъыл’, достаар мыӀслаӀгъаӀтеехъа хъабыйнбы хъинне, хивеенче йаӀххъыӀлхъа хъигъеебачӀенбы. Манбы суӀпыс хъигъеебчӀийхъа гора, достаар шавукӀле джаб къавджу деш. Хивеенче бырмыш вухъа мее, манбыше йаӀхъ сувабышди суралхъа авхъу. Манбы къоӀdle йыгъна йаӀххъыӀл’ вухъа ва хъ’ебыдъэсди йыгъни эхъал’ мыссыба, обзур гъаӀлале аӀлгъааӀ санкъуни чадырысхъа гъибхъыр. Чадырни кӀане манбышыкӀле джагварана са копак къавджу.

– Гъини хуваан шы хъоодасынбы, – АІлее эйгъен. Манче чадыр воб къорамышааъа.

– Гъалекийс манчыкІле шы къавджу деш воб, – Валее титрамышаъани сесека агъмышаъан. НикІее воб.

– Бес мана сугъоокас дишде. Манке вай йишди гъаІлыс. Шаке гъуджо гъаъас аІхаІйи? ХъаІлас, йишди хыле хъеххъуйн тІатІаад дешин.

– Гараа, гъу хъыІмаІкыаІн, – Валее АІлийкІле эйгъен. ВакІле къайхъын джад дишде: хуваа инсанна гъамбаз вобна. Къавджийс мурдалба вухъеейиб, мумкун вобна, азгъынба девхъес. Гъу саакитхъе, манчысда башара къавджесда.

– Гъу ки, фасыІгънана ворна, вахтал’ са чараа гъееъэ, дешхъее йишин ахыр хъалес. Гъини сувабышее шы шаваа джаб тІабалааъас деш, – АІлийе Валийни вухънес тІуб басмышавъу эйгъен. – ЭкІра-экІра фыкыррашмышхъе, дешхъее геджда ихъес.

– АІлий, гъу гъаІкылыра деш вор. Йишда кьоІйирсана батмашхъес мумкун дешда. Йишда сахъейир ахвасда.

– Ман гъуджоова эйгъен вод? Ахтыда хъинне АІлее агъмышаъан.

– Зы вас башта гъаъас ыкканан ки, са хуваахъаб кьоІнкъулхъа санад гъуІджум гъааъасда имкан дешда. Манчын йишда са хъодани манзилее, кьоІркъэсда гъихвас ахаІсда.

– Бес мана цІелба шавулхъана чалмышувхъес? – титрамышаъани сесека АІлее хъийгІанан.

– Мумкун вобна залхъа, мумкун вобна валхъа. Мана Оорункъуна иш вобна, – Валее джаваб хъелен. Илекке, йизди фыкыреехъа гъуджойий хъады. Агар манчын шалхъа гъуІджум гъавъээ, шы, хъобсунийнбы хъинне, илѐозарас вуккан. Манке хуваан йишди суракен гъаракат гозет`яъас. Мани вахталийс пешекараарыб кумагыс хъаваалес мумкум вобна. Мани джуваббышыле хъийгъа, АІлий тик хъыхъа, гъайкал

хъинне, илѐрзул’на. Мани вахтал’ къырагъыл’ни инсанааршын эва хъады мее, хуваа манбышди суралхъа чалмышувхъа.

– Амма маІгъаІтталувхъесда иш вухъа. Хуваани гъаІв-гъаІвылхъа чадыреенче сахъалыкана адамий хъигъечІу ва манкъвее хуваа гъарай гъавъу явашавъуна. Манкъвее хъаІбкыІнни йаІххъыІл`ынбышыс хошгелдий гъаІвъу, чадыреехъа хъобтІул. Адамее мигъманааршыс тахтылхъа гювъарас теклиф гъаъы ва манбышыке вуччуд джад хъидгІын гъидяъы, джагваран суфра гедчу, гооне хъинне манчылхъа тезе гынейий ваІкыаІн ниссе, хъ`ебыдле осан долче ва вухуІнайкван кІада гиххъы.

– Биссим гъеъэ, мигъманаар, шу йаІхъ хъабы, мыссыба вухъес, – адамее долчебышеехъа вухуІна кІяъан. АІлийий Валий чадырни ийесее джокке нишни джад аллан хъидгІынбы гъидяъийле маІгъаІтталувхъа. Манбышыссе сувал`ынбышын, хаани ийесее мигъманааршыке кар идѐдхъун, диндж илдяатІу хъидгІынбы гъидяъан аІдат, йикІ`ел гъидхынийнний.

– Шы аІкыаІнанчеенбы вобунбы, – АІлее хыл’ шабахъани суралхъани сувабышилхъа гяххъы. – Мани сувабышди йыІкыаІл йишда хив вобна.

– Гъу джар фыкыррашмышхъе, са худ меени хивее нена иш тІабалааъас воохъейи, – Валий гафылхъа аликкы. – Бес шахъад хизанбы, ушахаар вобунбы. Манбышыс одхъуний гъелес ыккан, аляъасын тюлибы ыккан. Иш вобна тІабалаааъа. Шы ишиле хъаІваІкыаІн деш, садджу аІдатый доннух ихъеджын.

– Дора танышувхъес, йизын ду Гъарун водун, – адамее мигъманааршылхъ джун къабарбынан хыл’ гъодку.

– Йизын ду АІлий водун.

– Йизын – Валий.

(Хъийгъийн хъалесын)

Абдурабъши Дадашев

ЕГЭ
(ЗАРАФАТ)

Вахт хъабына имтагъанна-
Мана вобна иш хаІбна.
ГъаІше йыгъын гъунар гъагве,
Дак`кий, дора хъевле ЕГЭ!

Илякке к`они-к`оншийхъа,
Гъу йизда иш хъееъэ гъихъа,
Ыккан гешце, ыккан гъегІе,
Дак`кий, дора хъевле ЕГЭ!

ГъакІне гъунар гъар хивеехъа,
Дешинбыне достар вахъа?
Фыкыр гъевле, кал`ле хъеге,
Дак`кий, дора, хъевле ЕГЭ!

Аххъе са югна маІгаІл`лим,
АІхеени са хаІрна ааІлим,

Шин` ихъеджен джуни лигее,
Дек`кий, дора хъевле ЕГЭ!

Дипломулхъан захъад гъавас,
Гъеле пыл хъаІдхъаІгаІс зас,
Гъаман гъаъа гъарни бегее,
Дак`кий, дора хъевле ЕГЭ!

Гъу борджлурa вор ман гъаъас,
Йизын ишбы югда хъаъас.
Гъу оза, гимийъар дегее,
Дак`кий, дора хъевле ЕГЭ!

ЙыккъаІл` мехъе тай-тушиле,
Разхъес йыгъни ишиле,
ОІгмишхъес гирхъуйни джигее,
Дак`кий, дора хъевле ЕГЭ!

А Султан диде

Салам хъабы гъибхъыр вакена залхъа,
Чиле хаӀрра шадхъа, а Султан диде!
Гозет гъаъа сувабышын мер алхъа,
Гаф, суӀгъбаӀт гъааъас, а Султан диде!

ГъаӀмаӀхуӀд уфтанда, гъаӀмаӀхуӀд делес,
ГъавайгӀан кӀырееъад телли сазын сес,
Ихтилетбы хаӀдда ыкканод эгъес,
Дюн`йейни ишбишке, а Султан диде!

Къыйна дюн`йейхъа хаӀбна воб къайгъу,
Писвал`на , кышвал`на заӀгъаӀр, гъам авгъу,
Шагъдагъын сувабы, са илекке гъу
ИтӀумда гадигбы, а Султан диде!

КӀел`вухъес Москва, чин Къизил майдан,
Къуба, Къусар, Баку, джан Азербайджан.
Гъунарле мат ыхъа Турция, Иран,
Пол`ша, Болгария, а Султан диде!

Огъанче энмишхъа шаир санаӀгъаӀт,
МаӀгнайка вод гъарын йыгъын ихтилет,
Дагъыстанын хаӀбна вас гъиво къиймат,
Югра, шадра ихъе, а Султан диде!

АбдураӀгъимее дарс алятӀу ваке,
МаӀгна агъабчуна гъарни дарсыке,
ХаӀйбы ачух хъехъи, са гъу илекке,
Сувабышди огъа, а Султан диде!

ЧООРИЙ – ДЯГВАЛАЙ ВОБ

Чоорийни угъоттулийн чІаІр-бынани кал`лел хурун гачбы гьаІваІлхьа. Анджах манчы-ле шы шадеобхьа деш. Ман эКІын гачбы йишди мее проблемайлхьа сакІы. Агар шенке Чоорий чини гачбы дешди кал`лейка сана шак`кІооІхаІйнкьаІ, шы садджу чика сана гываагы, манчыле аІхьаІнабы гьаъа воохьенбыхьий, гьаІшде манчыни эКІни гачбышка сана кІевхийке шас ыкІарний хьаъа ...

Чоорийсыд, шак дена, ман къанмышхьайнний. ГьаІшде мана диварык`, ювааршык`, итІумни карбышык`ний кІооІхаІ. ЧІа-кІынбыше шас изагъ гьаъийн ки, манче ман гьаракатбы чин гачбы итІумаъасдимеегьаъа. СассайаІххъее ман гьаракатбы Чоорийни мее шас аІхьаІнабы хъаляъани карака сананій таамехъе. ГьаІшде зы шос манчыни кал`лелхьа са йыгъ гьуджоо хъадийни гьаІкІГ`е хабар гьааъас...

Гегъан са йыгъний вод. МичІеед бабатын са гегъий гегъу. Зербы ва гьелбет ки, Чоорийиб оІруІшеехъа гьаъавку, шы, гегъийк авуб чуІваІ хъидевхъесди мее, хаахъа гьеебхы. ГьинаІбхуІна гьавананкьаІ, инсаныс адийни даварни къеквайке ийхъвийни кьаркъвеехъа гьиркІыл`, хаа къа-лихъас ыккйкан. Шы ман кар гьава-сыка сана маІхуІдыд гьаъийн. АцІа

деш шы гьала нимеемий къуІмаІни кьаркъвук авуд аІлгъааІкарас, агар къоншее гьабсырийнхьий ...

АцІахьайн ки, Чоорийн, йиш-ди аксина, чина вахт дамас гьуву деш оохъуб. Мана шахъаб хъигъна эКІба маІгьаІллеехъа ивчІу оохъуб. Мааъаб гьиняхъа-шахъа теппишув-хъа. Манче шы тІабалавъу. Анджах вушу джар идяакы, чисда маджгъа-ла табалааъас абкІын. Къоншубы-шын доххъаз ачыхда къаджы, махъа теппишувхъа. Са гагъна къоншуйни маІгьаІллее ыІгъвийкар. Истолба-бышыс, ювааршыс, итІумни аккабы-шыс кал`ле ыІхийхаІ.

АцІа деш Чоорийнме искала-тын акка гьаІлихыІ аахъы, дешхъее къоншубышыссеме ман итІумаъас йикІ`ел гьидхын ыхъа. Чоорийн къоншуйни искалатеехъа ивчІуй йишди мее са ыІбраІт ыхъа. Шак дена, Чоорий чини йыІкьаІл акка чиледъалхъа итІумхъа мее, манчы-ле хъаІбкьын вухъес. (Акка быржы-ныка айтІыл ыхъа ва чиледъалхъа садаччен). Къахъа хъигъевчІесди мее, мана махъа-шахъа хъивий-хъар. МаІхуІд манче бочІкІабы ва урванын мешукІбы аттикІал гьа-ты. Къоншубышда хъунашце, ис-калатеенче хъооІн сес къайхъы, махъа гьезар ва там авху джеле ааІс. НаІхуІрний мана хъидеекьаІнас. Ур-

вайка гявцІуна ЧІоорий дягвалай-
кий акараба. Къоншу хъунашщейни
гъарайылхъа джена адамиѳ хъары
гъихъарасе, ЧІоорийн манче алзеч-
чийи. Чише хъары къоншее шы оза
хъавъу. Мана шасхъа ЧІоорийна шы-

мана зиянбы гъууна садджу эхъал`
авайкы. ЦІепба ЧІоорий гѳгъик авуб
авху, гоонеб хъооххъуна. МаІхуІд,
гъргын чил оодун урва геед итІумни
хъеххъуйни хамрени къатылхъайи
сакІы ва шы хъийгъа ман геѳб хаІбни

каят гъааъасний ары. Дек къоншуйс
джонгайн гъувуйн зиян оІдемишаъас
маджбырехъе. Декий едиб шака
сана, ЧІоорий улеке къавкува, геѳб
писба алдабхъынийнбы. ШакІле

аІкъуІбаІйка, гъиццяхани хъ`инека
ва шѳткІабышка сана гъодгъул.

*Урусни мизейле йыхъ-сумылхъа
саакІал гъавъуна – В. Гъамзаев.*

Навруз Байрам

Навруз байрамыка тебрик` гъааъа шу,
 Хошбахтба вухъенбы гъам гогъар, к`юншу.
 АІрзуйс тІетГ ачмышхъес, къаджесын шокІле,
 ЫкІарбы кІякІанас, цІайыле к`оокІле.

Навруз аваалийле шы гъааъа, сабы,
 ТІетГ ен аххъеджынва экІда тепабы.
 Дамабы сел хъинне дерее гъуураджы,
 Хъыккееджын хъянбыше дердбыйи аджы.

Уджагъ хъаагъасди мее к`аІйхыІ шы майдан,
 Текарбы, шахбы, ос джаа саъас ыккан.
 Сувани йыккъаІле верыгъ кІёочу мее,
 Саъы анбареехъа цІабы гъаляххъе.

Достар абы шуІнкъааІ, хааъаб гъываагас,
 ЙикГ ел гъихан маъа; хав югда саъас.
 ЙикГ ее, фыкрее авхъу йыгІыбле аІрзу,
 Хав-уджагъыс югун аІрзу гъеъэ шу.

Гогъарбы хошбахтба к`авджесва шокІле,
 Нийят гъаъы, экІба цІайыле к`оокІле.
 Уфтанни хайыбышыс алхышбы гъеъэ,
 МыкІын к`атар хъыккее, мичІеедиІлхъа мее.

Охъне, мыкІаар гъеъэ, гъывааге, г`оокІе,
 ТІетГ бы ачмышхъеджын шадвал`ын йикГ ее.
 ХуІваІ абкІы, шадееъэ вушун ушахар,
 Гъавасыка къабыл гъееъэ мигъманар.

Зы Мурад шаир вор, нийят гъаъы зы,
 Шос югун, гъам муІгъуІб са гъааъа аІрзу.

КъыІл вод, верыгъ хаІйбышееъаб,
Мысее къувойхъар ювар.
Шаваана хъелес джаваб,
Нявхъа йишын ушахар?

Дамайке шаа гываага,
ИлгъечІу аддамаджбы.
РомашкІайн чІийел джарга,
Гьоодахар чике таджбы.

Дафтарбы йикГел гьидхын,
Гьам китаббы, ручкІабы.
Геед къимедже джон чапхын,
Хъады вод каникулбы.

Ед-деккис йикГел хъабы,
Гибгъылийнбы онаъа.
ГьыІхъыйъалла маа сабы,
Меб джо «балкан гьоохааъа».

Къулайкан къаІйхыІ джо сент,
Хъавгъуна уджагъ хаІбна.
ГуІвхуІ джо чолееъаб тент,
Авхъаб гебчына габа.

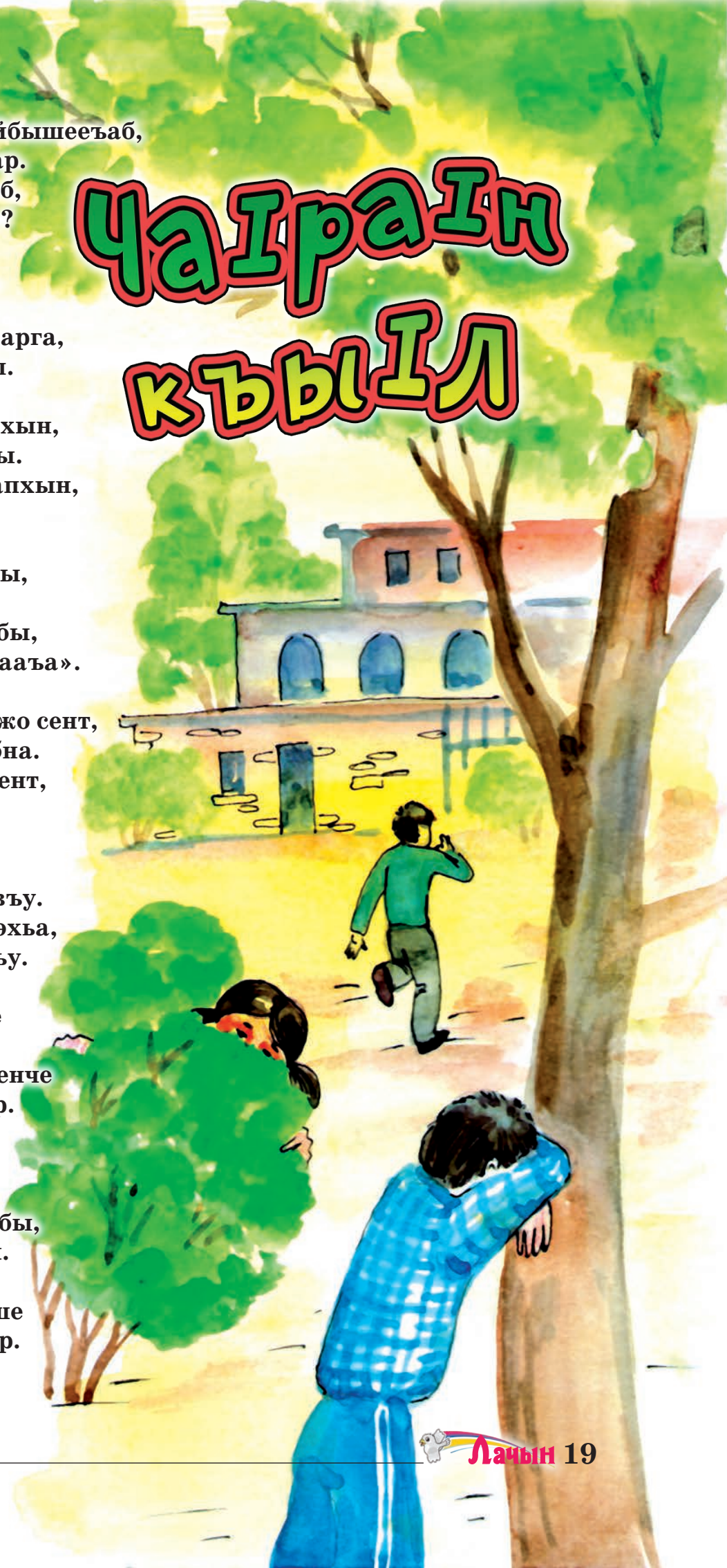
НаІсра ахвана дехъа,
Ед`дек` джо гъары гъавъу.
ХъыхъайнкъаІд гъала эхъа,
Геоб дагъамба джо савъу.

Човааршыни аІреенче
Вазына гибхы фанар.
ХаІм хъувхъа мее чолеенче
Хаахъа хъабы ушахаар.

ХаІвуІк` сетІа сувабы,
АІрее чол баракатнан.
Нукънее сарват, чІалагбы,
Болба воб йишда Ватан.

КъыІл хъады, чина пеше
Воб – шадавъий ушахар.
Авееке чис гъамбаше,
Тезе-тезе гъамбазаар.

ЧаІраІн къыІл

«ХАВ ГУДМИШАЪАНА»

Зиягун Даганов

Са йыгъыл, дарсале хыйгъа УмаИрий Расул хызааханбы. УмаИрее эйгъен:

– Зы мактабеехъа ааИнкъаI, закIле Муртуз дидейни багъее гьидхъырийн тIымыл, чини йыкIкIаIл`ыб чIакIын, чIаIраIн эчеернана юв кIавджу. Эчеер геед чIакIыда ва ширайкайи, диварылед тIымылен чIакIын цIеIеерий гивадхын. Дора хаIмде манбы хъоIхъаIс.

– Дора! – Расул манчыле шадехъена, – Хаанче манбы саъас торбабыд аляатIас.

Манбы маIхуIб са джувабылхъа хъабайленбы. Эхъа хъады мичах хъыхъа мее, гъамбазаар Муртуз дидейни диварни кIане хызааханбы, аIгътиятыка сана диварыле кIобкIул, багъеехъа эбачIенбы. Манбыше джон торбабы авгъа эчеершыка гIацIаанбы, оохIад тIымыл`саъа ки, ман гъумойчIанджын. Ушахаар хыйгъаб диварыле кIобкIул, джоле джаб разийба, хаахъа авайкIананбы. УмаIр Расулыке джурхъа, хаахъа эчIе ва шадни сесека сана эйгъе:

– Дядяй, Ед! Иляаке, зы шос гъуджоойи ады?

МанкIевее хылена торба устолулхъа гивийхъе ва манчеенче устолулхъа тIымылий эчеер ойтIал.

Дек, манбы кIаджы, ва гъамыд манбы хъоIхъый ацIахъа, кIявахъана ва манкIевее хъаIлыка хъидгIын гъаъан:

– Ненчена манбы хъоду?

– Зынай Расулее Муртуз дидейни багъеенче саъы.

– Илееке, ед, зынай гъуна наIрхуIна «хав гудмишаъанайи» хаIр хъаъы, –

деккее ахтыни, хъаIлыкани сесека эйгъен, – ГъаIшде манкIевее шас мерункъуни маIгъаIлleenче мейвабы, емишбыйи гог ал`лес.

– Вай, наIбхуIна юзыкIараала вухъана! – са гъарайыб едее гъавъу, – ГъаIшде шы наIхуIбна инсанааршыни акъвеехъа иляакас?

– Зы шавукIле джар кIаджы деш, – УмаИрее гыIрсыка эйгъен.

Деккее, УмаIрыс шапалах хъобкIавъу, эйгъен:

– Вас нашда чишее? Ман йыгъын багъне, гъуне юваар эзу, чис кIуллух гъуне гъавъу? Бес йишди диригеехъа ээбчIы, гыргын садхъу абкIынее, вас югдане ихъес? АлябтIас гъу оозуна нохуд.

Мана хъооIхъее, вас югдане ихъес? Иляккее гъайняхъа, – деккее гыргын отIулийн эчеер ва тIымыл`тезеданда торбеехъа саъы, мана Умарысхъа хъооле, – Гыргын Муртуз дидейсхъа сакIал гъеъэ, эгъе багъышеъэджын. Къанмышхъайнне?

– Къанмышхъайн, – гадее ыккандеккан эйгъен.

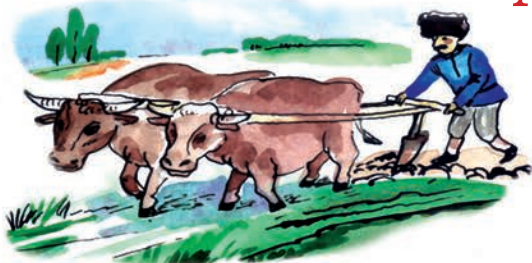
Вуджее гъаъийн саIгъф къанмышхъа, торба мыгалхъа абчы УмаIр Муртуз дидейни хаасхъа хъарайле. Нашвал`ын мана маа наIхуIдме акка кIетас ахвана. Сайыд манкIукле йыкIкIале аддымбышын сес кIыйхъе. Иляккана, Расулур, са хылека мыгалхъа абчына сумка авхъу, са хылекад улен нагъбы темизыгъа хъооI. УмаIрыкIле ацIахъайн ки, манкIукаб хаа югба алдабхъунуб.

Урусни мизеле йыхъ-сумылхъа саакIал гъавъуна – Валегъ Гъамзаев.

ЭДИ МИЗЕЙНА

АЛИФБА ХВОШЦЕ

ГьаГрфбы – **Й, К, Къ, Къ, КІ.**

Й

ЙыГыЙре йиш йоІххеехъа,
Гьибхьыр йыГни йыГыле.
ЙыКъаІл йыКъыІн мешукІбы,
АІлгъааІ йыГни йыГыле.

К

Калаарше котен гьадгъу,
Озурва гьбчы килим .
Хъийгъа кал`лебы кІету,
ХъидаІтхъыІва джо ыІлим.

Къ

Къасее, Къаркъее, Къалалее ,
Вод окІбунан къадаал`бы.
Къыкаар сувани къома,
ОкІас ыІхдийхыІ гІал`бы.

Къ

Къабле къарг къайебышыл`,
Къелбы гета къадабхьын.
Са къарг къаъайбхы авхъа.
Къоранайи бригадир,
Къаргал` алла алдабхьын.

Къармах къаджы балугъар,
ЭкІда чихъа къадатхьун.
Са къармахеехъа адкІу,
Сайыд оохъа алдатхьун.

КІ

КІаарни кІатІейн кІухъейка,
КІанедын кІапІикІ кІету.
КІапІикІ хъыхъа гырц хьинне,
КІатІейни къелик`эту.

ENGLISH CLUB

*Къыйна шы англисни мизел рангбышди дубышке гаф гъаагъас.
Мани рангбышын дубы йикГел аххъе. Манбы шос англисни мизей-
ни дарсбышее лезимхъесынбы.*

red [red] — чаІраІн (красный)

orange [ˈɔrɪndʒ] — къыІбыІн
(оранжевый)

brown [braʊn] — мыхакын
ранг (коричневый)

beige [beɪʒ] — хъ`айын ранг
(бежевый)

yellow [ˈjeləʊ] — зыргын
(желтый)

light-green [laɪt grɪ:n] — ачых
хъынакын (салатовый)

green [grɪ:n] — хъынакын
(зеленый)

light-blue [laɪt blu:] — ачых
лагаран (голубой)

blue [blu:] — лагеран (синий)

violet [ˈvaɪələɪt] / purple
[ˈpɜ:pəl] — банавушун
ранг(фиолетовый)

pink [pɪŋk] — вардын ранг
(розовый)

magenta [məˈdʒentə] кІышце
чІаІраІн (пурпурный)

Шок! Ле ман ац! Анне?

Ордагни балайк! Ле, кьукьеенче хьигъевч! Уйле хьийгъа нена хаа гьивааджена шит! Ий къавджу, мана чина ед вац! Да. Мани гъалык! Ле аалимаарше импринтингва, нейыд ордагни балайн синдромва эйгъе.

Бегемот геед халтда вод, ва инса нааршыс малху! Д хъоо! Ки, манчыс се алик! Арас алхал дешме, анджах манчыссе, ц! Епбийна дараджанани спринтерее 100 метр нени эк! Валикайи къадайхъван, гъамни эк! Валика къадахъванас алхалн. 1800 килограмнани джандакыка сана хъадкы! Н гыху аални бегемотын чини о! Гийлхъа хъабына ненахъееб гъайван гъач! Ибхыр авайк! Анна.

Вузее! Ад инсанын гойбы мыса джад ийгвал` деш, чу! Нки маа мыц аа! Ёа деш.

Дерягъни халнейн улепбы манчынни гъар къелини кьома вод.

Хъыркы! Малт! Ейн хъ`ян ил! Гъа деш, манче ман къеквайка сана къабыл гъа! Ёа.

Гъар йыгъыс Ч! Ийени акъвалхъа 200 аазыр меен метеоритбы ва 10 тоналхъа меен тооз къа! Да! Да! Да.

Саудий! Ёе А! Ра! Бистаныл` не дамабы, нейыд ил! Гъан хъ`ян хъы! Гъа! Ан былахбы дешынбы.

Нижегород областеени Пянава эйгъени дамайна хылийваала 436 км вод. Анджах манчынни кьоманче к! Анехъа хъодкуйн хат! Ц! Ёц! Ёа! Ёа! Ёа,

манчына хылийваала 60 км ихъес. Мана дюн`ейна энке алибк! Ёр аална дама воб.

Нейтронни халнейни о! За! Геенче алябт! Ёна са к! Ук! Карана Хеопс меени 22 пирамидайле йыкьба! Хъоо!.

Г а л м д д ж е б ы

Са гъамбаз ворна захъа,
Къыйейн хъиннеен йикГ джухъа.
ИшыгънанкъаГ ахвана,
МичГах хъихъее, гъехвана.

Оогъа гёгъа, деш йидж йыз,
Гёгъа воднанкъаГ д аяз.
Хъян хъетГее, эрмиш дехъе,
Резин хъинне цыцГахъе.

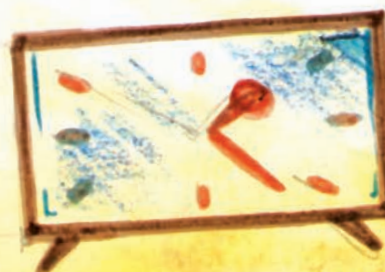
Адамий деш, вод бигъаар,
Чис вуккийкан геоб тимар.
Къалибхъий чина пеше,
Вуккан къуГмаГна хъошце.

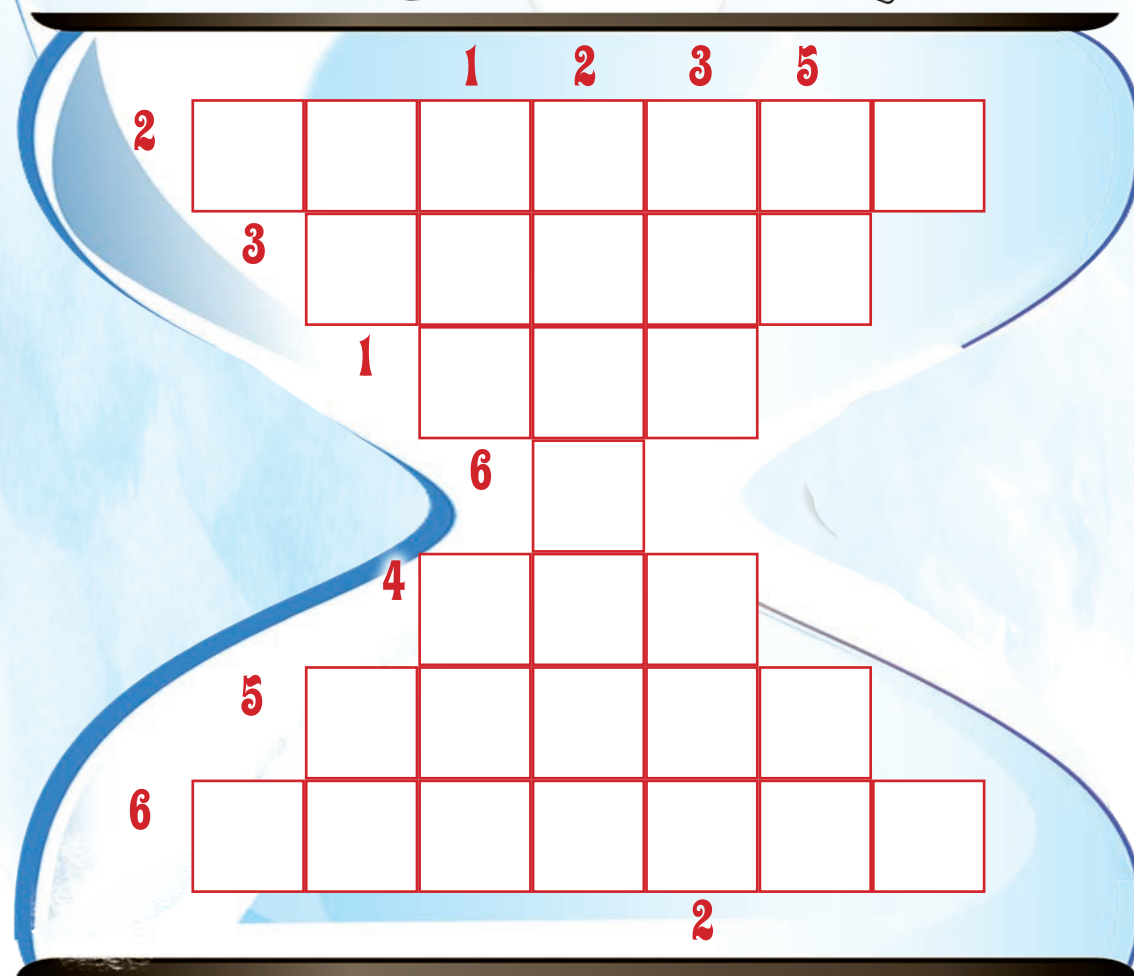
Акъва итГумда, вод къеква,
Чише гыргынкъвее гета.
Гету-гету озурва,
МаГракайлхъа мее гъета.

АцГа деш нѝа улепбы,
Акъвaл` ообад хылепбы.

КРОССВОРД

СОЛУЛЕ САГЪЫЛХЪА:

1. Машынын марка.	4. Эзан кар.
2. Юххъан хъигъечӀен, эванан тӀетӀ.	5. Паччагъыхъа ээхье.
3. МичӀеоб гьоокӀу, шы никӀеенче оза хъааъа.	6. Кар хъоӀхъаӀс гьидяйсарна инсан.

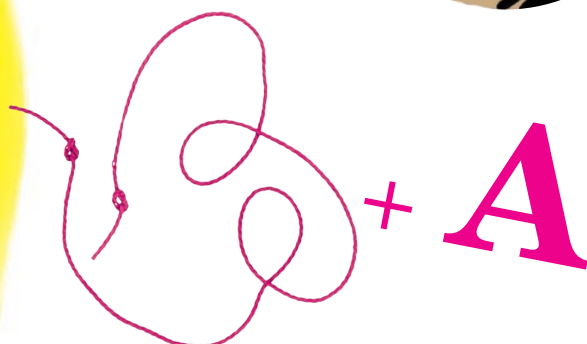
ООГЪАНЧЕ АВХЪА:

1. АӀмаӀлбы гъаъий.	4. Цетдийн сай.
2. 23 февралыл` вушубына тебрик` гъааъа?	5. Чика сана ишыгъ къедже.
3. ХаӀмде хаӀнче ишыгъ гъайгъе.	6. Ад денебынана мейва.

АВГЪАНЧЕ ООХЪА:

1. Чика сана чату гъаа.	2. Дешуд ман ... (Тебе – йишди мизейл` аваака.

РЕБУСЫ

Би +

Бар +

+ ла

Соколёнок

Лачын

2/2021

март – апрель

Иллюстрированный детский журнал.
Издается один раз в два месяца.

Учредитель:

Министерство информатизации, связи и массовых коммуникаций Республики Дагестан.

Регистрационный номер

серия ПИ №ТУ05-00413 от 22.04.2019 г. выдан управлением Роскомнадзора по Республике Дагестан.

Издается с января 1980 г.

Руководитель – главный редактор

М.М. Ахмедов

Редколлегия:

В. Гамзаев (редактор)
Ш. Бабаева
А. Дадашев
А. Исмаилов (зам. гл. редактора)
Х. Назирова
Аб. Омаров
К. Омаханов
К. Шамхалов

Художественный редактор З. Даганов

Технический редактор Т. Лузина

Художник номера З. Даганов

Рисунок на обложке «Весна в горах. Богосский хребет» Завгородней Тамары и Книжниковой Дарьи, 15 лет, г. Махачкала – победителей IV Всероссийского открытого творческого конкурса «Россия глазами детей»

Формат 60x84 1/8.
Бумага офсетная.
Уч. изд. л. 2,77.
Уч. печ. лист 3,25.

Выход в свет 12.04.2021 г.
Тираж 229 экз.
Заказ № 859.

Типография:

ООО «Издательство «Феникс-пресс».

Адрес типографии:
367018, РД, г. Махачкала, ул. Петра I, 61.

Редакция и издатель:

Государственное бюджетное учреждение Республики Дагестан «Редакция республиканских литературных журналов «Соколенок» и «Литературный Дагестан».

Адрес редакции и издателя:
367000, РД, г. Махачкала, ул. Даниялова, 55.

Электронный адрес редакции:
litdag@mail.ru

Цахурский язык.

Индекс: на год – 78438,
на полугодие – 73888.

Цена свободная